

Hanula Gergely

Hanula Gergely 1974-ben született Budapesten. Egyetemi tanulmányait a Budapesti Református Teológiai Akadémián (mai nevén a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán) és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte, 1999-ben református teológus, 2002-ben ógörög nyelv és irodalom szakos filológus oklevelet szerzett. A Dunántúli Református Egyházkerület lelkésze.

2009-ben védte meg teológiai doktori értekezését „Biblikus exegézis Chrysostomos János evangéliumához írt homíliáiban” címmel a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen. 2015-ben pedig Újszövetség tárgyból habilitált az Evangélikus Hittudományi Egyetemen „Újszövetségi görög nyelvtan. Hangtan–Alaktan” című munkájával.

Oktatói tevékenységét 1996-ban kezdte Déri Balázs mellett tanszéki demonstrátorként a KRE HTK Újszövetségi Tanszékén, majd az ELTE BTK Görög Nyelv és Irodalom Tanszékén. 2000-től a Pápai Református Teológiai Akadémia oktatója, előbb nyelvi lektorként, majd főiskolai tanársegéd, adjunktus, jelenleg egyetemi docens a Teológia Biblikus Intézetében. Az oktatásszervezésben 2011-től a PRTA rektorhelyetteseként is részt vesz. 2014-től pedig a KRE HTK Doktori Iskolájának is oktatója, témavezetője, a Doktori Tanács tagja.

Kutatási területe a patrisztikus exegézis, a bibliafordítás, valamint a szent nyelvek nyelvészeti vizsgálata. 2010 és 2013 között a Magyar Bibliatársulat megbízásából részt vett a protestáns újfordítású Biblia újszövetségi szövegének revíziós munkájában.

Nős, négy fiúgyermek apja.

Az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola Ókortudomány Programján 2014-ben szerzett abszolutóriumot. Doktori szigorlatát *Balázs Géza, Zsengellér József és Ittész Máté* előtt tette le 2015. december 4-én. Témái: I. a vallási nyelvhasználat mint a szociolingvisztika kutatásterülete a XX–XXI. században, II. a görög nyelv a hellenisztikus korban, III. a targumizáció.

Disszertációját „szent”-hez kötődő nyelvhasználat témakörében készítette *Déri Balázs* témavezetésével „A «szent nyelvek» fordítása mint nyelvészeti kérdés, különös tekintettel az Újszövetségre” címmel. Értekezésének bírálói *Fekete Károly* ref. püspök, egyetemi tanár és *Földváry Miklós István* liturgiakutató, az ELTE BTK habilitált adjunktusa voltak. A nyilvános védésre 2015. december 18-án került sor az ELTE BTK kari tanácsstermében; a védési bizottság elnöke *Kiss Jenő* akadémikus, tagjai *Fekete Károly*, *Földváry Miklós István*, *Ritoók Zsigmond*, *Zsengellér József*, *Bolonyai Gábor* és *Vér Ádám* voltak. A bizottság 100%-os eredménnyel, summa cum laude fogadta el a disszerens munkáját.

A disszertáció tézisei*

1. tézis

A vallástörténet tanúsága szerint minden vallásnak saját nyelve van. Ez lehet akár a köznyelvvvel rokonságban nem álló nyelv vagy a köznyelvnek egy változata is. A szent iratok nyelve általában annyira távoli a köznyelvhez képest, hogy a távolság áthidalására a köznyelvnek egy közvetítő nyelvváltozata alakul ki (vallásos nyelv), amely a szent szöveg értelmezésének, megértésének az eszköze, valamint a transzcendensről való vallásos diskurzus nyelve.

2. tézis

A szent nyelv legfontosabb funkciója az „abszolút más” megszólalása és megszólítása. Ennek megfelelően univerzális vonása az idegenség és az örökkévalósághoz igazodó állandóság, stiláris szinten az archaizmus.

3. tézis

A vallásos nyelv a vallási identitás kialakulásának az eszköze, minél kevésbé tér el (minél kevésbé jelölt) a vallásos nyelv a köznyelvhez képest, annál kevésbé határozott a csoport és az egyén vallásos identitása. Identitását elvesztve a vallási közösség feloldódik a társadalomban (szekularizáció).

4. tézis

A szent nyelv egyfelől ellenáll a fordításnak (lefordíthatatlan), másfelől a fordítás vallásos nyelve tárgya hatására és az idő előrehaladásával egyre távolabb kerül a köznyelvtől, és szent nyelvvé válhat (funkcionális lefordíthatatlanság).

5. tézis

A szent szöveg fordításának legfontosabb funkciója a közvetítés és nem a helyettesítés. Ezt mutatja a történelmi keresztyén egyházak (s lényegében, a népnyelvű szöveg liturgikus használatának kizárásával, ugyanígy a zsidóság) gyakorlata is: a népnyelvű fordítások megléte ellenére a Szentírás magyarázata a szent nyelvű szövegből történik.

6. tézis

A közvetítő funkciónak megfelelően a fordítás vallásos nyelve egyfelől a forrásszöveg idegenségéhez és maradandóságához, másfelől a vallásos közösség tagjainak „elérhetőség” (lényegi megértés) iránti igényéhez igazodik.

* A tézisek bővebb kifejtése és a disszertáció teljes terjedelmében elérhető az interneten: <http://doktori.btk.elte.hu/lingv/hanulagergely/tezis.pdf>; illetve: <http://doktori.btk.elte.hu/lingv/hanulagergely/diss.pdf>. A disszertáció megjelent nyomtatott formában: HANULA Gergely: *Anyaszentnyelviünk. A „szent nyelvek” és a fordítás.* (Műhelytanulmányok 3.) Argumentum — ELTE BTK Vallástudományi Központ, Liturgiátörténeti Kutatócsoport — PRTA, Budapest 2016. 188 p.

Tartalom

Bevezetés

1. A (nem)tudás személyessége	5
2. A dolgozat tárgya	8
3. A dolgozat módszertani feltételei	12
4. A dolgozat felépítése	15
5. A szent nyelv fordításának kérdései	17
A. A „szent nyelv” mint vallási jelenség	
0. bevezetés	21
1. A „szent nyelv” mint vallási univerzále	23
a) A „szent”-ség lényege	23
b) A nyelvhasználat alapvető jelenségei a vallásban	25
c) A misztikus tapasztalat nyelve	27
d) Nyelvi meghatározottságunk	31
2. A rítus és a rituális nyelv	32
a) A rítus nyelvének formalizáltsága	33
b) A rítus gyakorlása mint performansz	34
c) A jelentés, a megértés és a szentség hierarchiája a rítusban	35
d) A rítus sajátos kommunikációs vonásai	37
e) Következtetések	38
3. <i>Esettanulmány: Az „angyalok nyelve”</i>	40
B. A nyelv a szakrális kommunikációban	
0. bevezetés	49
1. A kommunikáció-kutatás fogalmainak használata a szakrális kommunikáció terén	52
2. A beszélő Isten. Theo-logia és anthrópo-logia	54
3. Modellezési kérdések a szakrális kommunikáció terén	62
a) A beszélő	62
b) A hallgató	66
c) Az üzenet	68
4. <i>Esettanulmány: A beszélő szerepe a Szentírásban és a „szentbeszédben”</i>	72
a) Ki beszél a Szentírásban?	72
b) Ki beszél a prédikációban?	77

C. Kinyilatkoztatás és jelentés

0. bevezetés	81
1. A jelentés leírásához használt fogalmak	90
2. A szent nyelv jelentősége	92
a) Jelentés és hatás	92
b) Kód	95
c) A meg (nem) ismerés útja	97
3. <i>Esettanulmány</i> : A kontextuális jelentés állandósulásának szerepe az ógyházi szövegértelmezés egy példájában	99

D. A szent nyelv az emberek között

0. Bevezetés	107
1. Vallás és nyelv kapcsolata Charles A. Ferguson és Joshua Fishman munkásságában	111
2. A vallásos nyelv kutatása a szociolingvisztikában	116
3. A nyelv vallási regisztere	122
a) A vallásos közösség ideológiája a nyelvről	128
b) A vallásos identitás és a nyelvtervezés	131
c) Összegzés	133
4. <i>Esettanulmány</i> : Az Újszövetség görög nyelve	134
a) A koiné görög nyelv	136
b) A diglosszia és a többnyelvűség	139
c) A kollokvialis és az irodalmi nyelv kérdése	140
d) Az újszövetségi semitizmusok	144
e) Összegzés	147

F. „Kezdetben volt a szó” (J 1,1)

0. Bevezetés	149
1. Franz Rosenzweig (1886–1929)	159
a) A szóválasztás (Wortwahl)	162
b) A hívószó-használat (Leitwortstil)	163
c) A szövegritmus (Rhythmik)	164
2. Eugene Nida (1914–2011)	166
3. Az új magyar fordítások háttere és kritikai visszhangja	173
4. <i>Esettanulmány</i> : A καὶ kötőszó fordításának problémája az Újszövetségben	179
Összegzés	191
Irodalomjegyzék	201